

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI

Xayitov Vazirbek Sherbek o'g'li

Buxoro Davlat Texnika Universiteti, "Iqtisodiyot va menejment" kafedrası o'qituvchi-stajori
vazirbekxayitov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada kambag'allikni qisqartirishda aholi bandligini ta'minlashning iqtisodiy mexanizmlari, ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri hamda samaradorligini oshirish yo'llari tadqiq etilgan. Aholini doimiy ish bilan ta'minlash, mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan kasblarga tayyorlash, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, o'zini o'zi band qilish hamda norasmiy bandlikni qisqartirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotda O'zbekistonning ochiq statistik ma'lumotlari, davlat siyosatiga oid normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro tashkilotlarning tahliliy materiallaridan foydalanilgan. Natijalar asosida kambag'allikni qisqartirishda bandlikning barqarorligi, mehnat unumdorligi, kasbiy malaka va aholi daromadlarining o'sishi o'zaro bog'liq omillar ekanligi asoslangan. Shuningdek, bandlik siyosatini hududlarning iqtisodiy imkoniyatlari va mehnat bozori talablariga moslashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kambag'allik, aholi bandligi, mehnat bozori, iqtisodiy mexanizmlar, tadbirkorlik, kasbiy ta'lim, aholi daromadlari, norasmiy bandlik, ijtimoiy himoya, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract: This article examines the economic mechanisms for ensuring employment as a means of reducing poverty, their impact on socio-economic development, and ways to improve their effectiveness. Particular attention is paid to providing the population with stable employment, training for professions in high demand in the labor market, developing small businesses and family entrepreneurship, promoting self-employment, and reducing informal employment. The study uses open statistical data from Uzbekistan, regulatory and legal documents related to public policy, and analytical materials from international organizations. The results demonstrate that employment stability, labor productivity, professional qualifications, and growth in household incomes are interrelated factors in poverty reduction. The study also develops proposals for adapting employment policies to the economic potential of regions and the needs of the labor market.

Keywords: poverty, employment, labor market, economic mechanisms, entrepreneurship, vocational education, household income, informal employment, social protection, economic efficiency.

Абстрактный: В данной статье исследованы экономические механизмы обеспечения занятости населения в целях сокращения бедности, их влияние на социально-экономическое развитие, а также пути повышения их эффективности. Особое внимание уделено обеспечению населения постоянной занятостью, подготовке кадров по профессиям, востребованным на рынке труда, развитию малого бизнеса и семейного предпринимательства, самозанятости и сокращению неформальной занятости. В исследовании использованы открытые статистические данные Узбекистана, нормативно-правовые документы в сфере государственной политики и аналитические материалы международных организаций. На основе полученных результатов обосновано, что устойчивость занятости, производительность труда, профессиональная квалификация и рост доходов населения являются взаимосвязанными факторами сокращения бедности. Также разработаны предложения по адаптации политики занятости к экономическим возможностям регионов и потребностям рынка труда.

Ключевые слова: бедность, занятость населения, рынок труда, экономические механизмы, предпринимательство, профессиональное образование, доходы населения, неформальная занятость, социальная защита, экономическая эффективность.

Kirish (Введение/Introduction).

Kambag'allikni qisqartirish har qanday davlatning barqaror iqtisodiy rivojlanishi, ijtimoiy adolatni ta'minlashi va aholi turmush darajasini yaxshilashida muhim o'rin tutadi. Kambag'allik faqat aholi daromadlarining pastligi bilan cheklanmaydi. U, shuningdek, munosib ish o'rinlariga ega bo'lish, sifatli ta'lim va kasbiy tayyorgarlikdan foydalanish, iqtisodiy resurslarga kirish hamda ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari bilan ham chambarchas bog'liq.

Aholi bandligini ta'minlash kambag'allikni qisqartirishning asosiy iqtisodiy vositalaridan biri hisoblanadi. Chunki doimiy ish o'rni fuqarolarga muntazam daromad olish, oilaviy xarajatlarni qoplash, jam'arma shakllantirish va kelajak uchun iqtisodiy reja tuzish imkonini beradi. Shu sababli bandlik siyosati faqat ishsizlarni ishga joylashtirish bilan cheklanmasdan, ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirish va barqaror daromad manbalarini yaratishga ham yo'naltirilishi lozim.

O'zbekistonda so'nggi yillarda kambag'allikni qisqartirish, aholi bandligini oshirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, milliy kambag'allik darajasi 2021-yildagi 17,0 foizdan 2025-yilda 5,8 foizgacha pasaygan. Mazkur ijobiy o'zgarishda ish haqi bilan bandlikning

kengayishi va mehnat daromadlarining oshishi muhim omillar bo'lgan. Biroq kambag'allikni uzoq muddatli istiqbolda qisqartirish uchun yaratilayotgan ish o'rinlarining sifati, barqarorligi va mehnat unumdorligiga ham alohida e'tibor qaratish zarur.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 23-sentabrdagi PF-143-son Farmoni asosida "Kambag'allikdan farovonlik sari" dasturi doirasida kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar belgilangan. Shuningdek, 2026-yil 5-fevraldagi PQ-49-son qarorida barqaror ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish, kasbiy tayyorgarlikni kuchaytirish va norasmiy bandlikni legallashtirishga oid maqsadlar nazarda tutilgan.

Mazkur sharoitda kambag'allikni qisqartirish va bandlikni ta'minlash o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlikni o'rganish, mavjud mexanizmlarning samaradorligini baholash hamda ularni takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi — kambag'allikni qisqartirishda aholi bandligini ta'minlashning iqtisodiy mexanizmlarini tahlil qilish va ularning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqotning asosiy vazifalari:

✓ kambag'allik va aholi bandligi o'rtasidagi iqtisodiy bog'liqlikni yoritish;

✓ bandlikni ta'minlashning asosiy iqtisodiy mexanizmlarini tasniflash;

✓ O'zbekistonda kambag'allik darajasining o'zgarishini ochiq statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilish;

✓ bandlik siyosatining mavjud muammolarini aniqlash;

✓ kambag'allikni qisqartirishda bandlik mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti — O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlash jarayonlari.

Tadqiqot predmeti — aholi bandligi orqali oilalar daromadlarini oshirish va kambag'allikni qisqartirishga xizmat qiluvchi iqtisodiy munosabatlar hamda mexanizmlar.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Обзор литературы/Literature review).

Kambag'allikni qisqartirishda aholi bandligini ta'minlash zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlarda bandlikning kengayishi nafaqat aholi daromadlarini oshirishi, balki iqtisodiy faollik va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashi ta'kidlanadi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda kambag'allik darajasining pasayishida ish haqi va bandlikdan olinadigan daromadlarning o'sishi muhim omil bo'lgani qayd etilgan [1].

M.M. Mukhammedov va S.A. Iskhakova O'zbekistonda bandlik va kambag'allik o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq qilib, barqaror ish o'rinlarini yaratish kambag'allikni qisqartirishning muhim sharti ekanligini asoslaganlar [2]. Mualliflar bandlik siyosatini faqat ish o'rinlari sonini oshirish bilan cheklamasdan, ularning daromadlilik va barqarorlik jihatlari ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

ILO tadqiqotlarida esa mehnat bozorida barqarorlik, munosib mehnat sharoitlari va real daromadlarning o'sishi kambag'allikni qisqartirishning muhim mexanizmlari sifatida qaratiladi. Ayniqsa, norasmiy bandlikning yuqori darajasi ishchilarning ijtimoiy himoyasi va daromadlar barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan [3].

OECD tadqiqotlari norasmiy bandlik, past ish haqi va past malaka o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Ushbu muammolar bir-birini kuchaytirib, kambag'allikning uzoq muddat davom etishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli bandlik siyosatida ish o'rinlarini rasmiylashtirish bilan bir qatorda kasbiy malaka va ijtimoiy himoyani kuchaytirish ham muhim hisoblanadi [4].

Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha tadqiqotlarida kambag'allikni qisqartirishda ish haqi, bandlik darajasi, biznes va qishloq xo'jaligidan olinadigan daromadlarning ahamiyati ko'rsatilgan. Xususan, 2024-yilda kambag'allikning qisqarishida bandlik darajasining oshishi va mehnat daromadlarining ko'payishi muhim rol o'ynagan [5].

Jahon bankining 2024-yildagi tahlilida O'zbekistonda kambag'allikni o'lchash va xalqaro taqqoslash metodologiyalarining takomillashtirish yoritilgan. Mazkur yondashuv kambag'allikni faqat daromadlar bilan emas, balki aholining iqtisodiy imkoniyatlari va farovonligi bilan bog'liq holda baholash imkonini beradi [6].

BMTning O'zbekiston bo'yicha hisobotida iqtisodiy o'sish, kambag'allikni qisqartirish va bandlik tizimini takomillashtirish o'zaro bog'liq yo'nalishlar sifatida baholangan. Ayniqsa, qishloq va iqtisodiy imkoniyatlari cheklangan hududlarda bandlik imkoniyatlarini kengaytirish hududlar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishga xizmat qilishi ta'kidlangan [7].

ILOning 2025-yilgi hisobotida yoshlar bandligi, ishsizlik, norasmiy mehnat va munosib ish o'rinlarini yaratish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari kambag'allikni qisqartirish uchun faqat bandlik darajasini oshirish emas, balki unumdor va munosib ish o'rinlarini yaratish zarurligini ko'rsatadi [8].

BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari bo'yicha ma'lumotlarida ham kambag'allik darajasining pasayishi bandlik va mehnat daromadlaridagi o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq ekan ko'rsatilgan. Shu jihatdan, kambag'allikni qisqartirish siyosatida mehnat bozorining samaradorligini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish va

ijtimoiy himoyani kuchaytirish kompleks mexanizm sifatida qaralishi lozim [9].

Tadqiqotni amalga oshirishda foydalanilgan usullar (Методы/Methods).

Tadqiqotda tizimli yondashuv, statistik tahlil, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish va iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar manbasi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari, Milliy statistika qo'mitasining ochiq ma'lumotlari va Jahon bankining kambag'allik hamda farovonlikka oid tahliliy materiallari tanlandi.

Tadqiqotning empirik qismida kambag'allik darajasining 2021–2025-yillardagi dinamikasi ko'rib chiqildi. Shuningdek, aholi bandligini oshirishga xizmat qiluvchi iqtisodiy mexanizmlar ularning maqsadi, ta'sir kanali va kutiladigan natijalari bo'yicha tahlil qilindi.

Kambag'allik darajasi o'zgarishini hisoblashda quyidagi formuladan foydalanildi:

$$\Delta P = P_t - P_0$$

Bu yerda P_t — joriy davrdagi kambag'allik darajasi; P_0 — boshlang'ich davrdagi kambag'allik darajasi; ΔP — kambag'allik darajasining foiz punktlaridagi o'zgarishi.

$$\text{Nisbiy o'zgarish (\%)} = [(P_t - P_0) / P_0] \times 100$$

Mazkur ko'rsatkichlar kambag'allik darajasining vaqt davomida o'zgarishini tavsiflashga yordam beradi. Biroq ular bandlik siyosatining mustaqil sababiy ta'sirini to'liq aniqlamaydi. Bunday ta'sirni baholash uchun ish bilan ta'minlangan aholi, daromadlar, mehnat unumdorligi va boshqa omillar bo'yicha qo'shimcha ma'lumotlar talab etiladi.

Tadqiqotning metodologik yondashuvi uchta asosiy bosqichni qamrab oladi: birinchi bosqichda statistik va normativ ma'lumotlar o'rganiladi; ikkinchi bosqichda kambag'allik va bandlik o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi; uchinchi bosqichda aniqlangan muammolar asosida amaliy takliflar shakllantiriladi.

Tadqiqotning muhim cheklovi shundan iboratki, u ochiq ikkilamchi ma'lumotlarga asoslangan. Shu sababli maqolada ayrim mexanizmlarning amaliy samaradorligi bo'yicha yangi so'rovnoma yoki ekonometrik model natijalari keltirilmaydi.

Tahlil va natijalarlar (Анализ и результаты/Analysis and results).

Kambag'allikni qisqartirish natijalarini baholashda aholi daromadlari, bandlik, mehnat unumdorligi va ijtimoiy himoya ko'rsatkichlari muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning ochiq statistik ma'lumotlari mamlakatda milliy kambag'allik darajasi so'nggi yillarda pasayib borganini ko'rsatadi.

1-jadval.

O'zbekistonda milliy kambag'allik darajasi dinamikasi¹

Yil	Kambag'allik darajasi, %
2021	17,0
2022	14,1
2023	11,0
2024	8,9
2025	5,8

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2021–2025-yillarda milliy kambag'allik darajasi 17,0 foizdan 5,8 foizgacha pasaygan. Bu 11,2 foiz punktilik kamayishni anglatadi. Boshlang'ich darajaga nisbatan kamayish taxminan 65,9 foizni tashkil etadi.

Mazkur dinamika kambag'allikni qisqartirish borasida sezilarli natijalar kuzatilganini ko'rsatadi. Jahon banki tahliliga ko'ra, ish haqi bilan bandlikning kengayishi va mehnat daromadlarining o'sishi kambag'allikning kamayishida muhim rol o'ynagan. 2024-yilda esa tadbirkorlik va qishloq xo'jaligidan olinadigan daromadlar hamda bandlikning oshishi ushbu jarayonga hissa qo'shgan.

Shu bilan birga, kambag'allik darajasining pasayishi faqat bitta omil bilan izohlanmasligi kerak. Iqtisodiy o'sish, narxlar dinamikasi, ijtimoiy yordam, pul o'tkazmalari, oilalar tarkibi va daromadlar taqsimoti ham yakuniy natijalarga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Aholi bandligini ta'minlashning asosiy iqtisodiy mexanizmlari

Tadqiqot natijasida kambag'allikni qisqartirishda o'zaro bog'liq bo'lgan beshta asosiy mexanizm ajratildi.

Birinchi, faol bandlik siyosati ish izlayotgan fuqarolarni ish beruvchilar bilan bog'lash, kasbiy maslahat berish va mehnat bozorida mavjud talabni aniqlashga qaratilishi kerak. Bunda ishga joylashtirilganlar soni bilan bir qatorda, ularning ishda qancha muddat qolayotgani ham hisobga olinishi zarur.

¹ Muallif ishlarnasi

Ikkinchidan, kasbiy ta'lim va qayta tayyorlash mexanizmi aholining mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi. O'qitish dasturlari ish beruvchilar ehtiyojlari asosida tashkil etilsa, kasb o'rgangan fuqarolarning doimiy ish topish imkoniyati ortadi. Kasbiy tayyorgarlikni raqamli savodxonlik, moliyaviy bilim va tadbirkorlik ko'nikmalari bilan uyg'unlashtirish ham maqsadga muvofiq.

2-jadval.

Bandlikni ta'minlash mexanizmlari va ularning kutiladigan iqtisodiy natijalari²

Iqtisodiy mexanizm	Asosiy mazmuni	Kutiladigan natija
Faol bandlik siyosati	Ish izlovchilarni bo'sh ish o'rinlariga yo'naltirish	Ishsizlik muddatining qisqarishi
Kasbiy tayyorgarlik	Mehnat bozori talablariga mos kasblarga o'qitish	Ishga joylashish imkoniyatining oshishi
Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash	Biznes ko'nikmalari, moliyaviy resurslar va maslahat xizmatlari	Mustaqil daromad va yangi ish o'rinlari
Rasmiy bandlikni rag'batlantirish	Mehnat munosabatlarini qonuniy rasmiylashtirish	Daromad barqarorligi va ijtimoiy kafolatlar
Hududiy iqtisodiy rivojlanish	Mahalliy resurslar va talab asosida loyihalar yaratish	Hududlarda ish imkoniyatlarining kengayishi

Uchinchidan, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish aholining o'z daromad manbalarini yaratishiga yordam beradi. Xizmat ko'rsatish, hunarmandchilik, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, turizm va raqamli xizmatlar kabi yo'nalishlarda kichik loyihalar tashkil etish imkoniyatlari mavjud. Biroq moliyalashtirishning o'zi yetarli emas: tadbirkorlarga bozorni o'rganish, mahsulotni sotish, xarajatlarni boshqarish va mijoz topish bo'yicha ham ko'mak zarur.

To'rtinchidan, rasmiy bandlikni rag'batlantirish xodimlarning mehnat huquqlari va ijtimoiy kafolatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Norasmiy faoliyatni rasmiylashtirish orqali mehnat munosabatlarini shaffoflashtirish, ish staji va ijtimoiy himoyaga doir kafolatlarini kengaytirish mumkin. Bunda rasmiylashtirish jarayonidagi ortiqcha ma'muriy to'siqlarni kamaytirish ham muhimdir.

Beshinchidan, hududiy iqtisodiy rivojlanish bandlik siyosatini mahalliy sharoitga moslashtirish imkonini beradi. Har bir hududning tabiiy resurslari, infratuzilmasi, mavjud korxonalar va xizmatlarga bo'lgan talabi hisobga olinishi kerak. Bu yondashuv ish o'rinlarini faqat miqdor jihatidan ko'paytirish emas, balki ularning iqtisodiy jihatdan barqaror bo'lishini ham ta'minlashga qaratiladi.

Bandlik va kambag'allikni qisqartirishning o'zaro bog'liqligi

Bandlik kambag'allikni qisqartirishga bir necha yo'nalishda ta'sir ko'rsatadi. Doimiy ish haqi uy xo'jaliklarining joriy daromadini oshiradi. Rasmiy ish bilan bandlik ijtimoiy kafolatlarini mustahkamlaydi. Kasbiy malakaning oshishi esa kelajakda yuqoriroq ish haqi olish imkoniyatini kengaytirishi mumkin.

Biroq har qanday ish o'zni kambag'allikdan chiqishni avtomatik ravishda ta'minlamaydi. Agar ish haqi past bo'lsa, ish mavsumiy tusga ega bo'lsa yoki oilada mehnatga layoqatli bo'lmagan a'zolar soni ko'p bo'lsa, bandlikning daromadga ta'siri cheklangan bo'lishi mumkin.

Shuning uchun bandlik dasturlari quyidagi ko'rsatkichlar orqali baholanishi lozim:

- ✓ ishga joylashtirilgan fuqarolar soni;
- ✓ ishga joylashtirilganlarning 6 va 12 oydan keyingi bandlik holati;
- ✓ real ish haqi va oilaning umumiy daromadidagi o'zgarish;
- ✓ rasmiy mehnat shartnomalari bilan qamrov;
- ✓ kasbiy tayyorgarlikdan keyin ishga joylashish darajasi;
- ✓ qo'llab-quvvatlangan tadbirkorlik subyektlarining faoliyatini davom ettirish ko'rsatkichi;

✓ kambag'allikdan chiqqan oilalarning natijani saqlab qolish darajasi.

Bunday ko'rsatkichlar yordamida bandlik dasturlarining haqiqiy natijalarini faqat ajratilgan mablag'lar yoki tashkil etilgan ish o'rinlari soniga qarab emas, balki oilalar farovonligidagi o'zgarishlar asosida ham baholash mumkin.

Tadqiqot natijalari kambag'allikni qisqartirishda aholi bandligini ta'minlash muhim iqtisodiy mexanizm ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bandlik siyosatining samaradorligi ish o'rinlarining sifati, mehnat daromadlari, kasbiy malaka va hududiy iqtisodiy imkoniyatlar bilan belgilanadi.

Birinchii muhim masala — ish o'rinlarining barqarorligi. Qisqa muddatli yoki mavsumiy ish bilan ta'minlash fuqarolarning vaqtinchalik daromad olishini ta'minlashi mumkin, ammo oilaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini har doim ham kafolatlamaydi. Shu sababli bandlik dasturlarida ish o'rnining davomiyligi, mehnat sharoitlari va daromad darajasiga alohida e'tibor qaratish lozim.

Ikkinchi masala — kasbiy tayyorgarlik va ish beruvchilar talabi o'rtasidagi muvofiqlik. Mehnat bozorida talab qilinmaydigan kasblar bo'yicha o'qitish resurslardan samarasiz foydalanishga olib kelishi mumkin. Ta'lim tashkilotlari, ish beruvchilar va bandlik organlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish orqali o'quv dasturlarini real bozor ehtiyojlarga moslashtirish mumkin.

Uchinchi masala — tadbirkorlik loyihalarining iqtisodiy yashovchanligi. Kambag'al oilalarga moliyaviy yordam ajratish muhim bo'lsa-da, biznesning muvaffaqiyati bozor talabi, raqobat, infratuzilma va boshqaruv ko'nikmalariga ham bog'liq. Shu sababli moliyalashtirishdan oldin loyiha imkoniyatlarini baholash, keyinchalik esa maslahat va monitoring xizmatlarini ko'rsatish zarur.

To'rtinchi masala — hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlar. Barcha hududlarda bir xil bandlik dasturini qo'llash kutilgan natijani bermasligi mumkin. Sanoatlashgan hududlarda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish korxonalarini kengaytirish ustuvor bo'lsa, qishloq joylarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, logistika, hunarmandchilik va mahalliy turizmni rivojlantirish samarali bo'lishi mumkin.

Beshinchi masala — ijtimoiy himoya va bandlik siyosatining uyg'unligi. Mehnat qilish imkoniyati cheklangan shaxslar, parvarish majburiyatlari mavjud oilalar va boshqa ehtiyojmand guruhlar uchun individual yondashuv zarur. Ijtimoiy yordamni bandlik xizmatlari bilan muvofiqlashtirish fuqarolarning iqtisodiy faolligini oshirishga ko'maklashishi mumkin, biroq yordamning eng zarur qatlamlarga yetib borishi ham ta'minlanishi kerak.

O'zbekistonning 2026-yilga mo'ljallangan kambag'allikni qisqartirish siyosatida barqaror ish o'rinlarini yaratish, kasbga o'qitish, norasmiy bandlikni legallashtirish va aholi daromadlarini oshirishga doir maqsadlar belgilangan [3]. Ushbu maqsadlarning amaliy samaradorligini aniqlash uchun natijalarni hududlar va aholi guruhlari kesimida muntazam baholab borish muhim.

Tadqiqot doirasida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Bandlik natijalarini uzoq muddatli baholash. Ishga joylashtirish ko'rsatkichlari bilan birga, ish joyida saqlanib qolish, real daromad o'sishi va kambag'allikdan chiqish natijalarini kuzatish tizimini joriy etish.

2. Kasbiy ta'limni mehnat bozori bilan bog'lash. O'quv kurslarini ish beruvchilarning ehtiyojlari va hududiy iqtisodiy ixtisoslashuv asosida tashkil etish.

3. Tadbirkorlikni kompleks qo'llab-quvvatlash. Moliyaviy resurslar bilan bir qatorda, biznes-reja tuzish, marketing, buxgalteriya va mahsulotlarni sotish bo'yicha maslahat xizmatlarini rivojlantirish.

4. Rasmiy bandlikni rag'batlantirish. Kichik biznes uchun rasmiy mehnat munosabatlarini yuritishni soddalashtirish va xodimlarning mehnat huquqlarini himoya qilish.

5. Hududiy bandlik dasturlarini farqlash. Har bir hududda mavjud resurslar, bozor talabi va infratuzilma imkoniyatlariga mos loyihalarni tanlash.

6. Zaif guruhlar uchun moslashtirilgan dasturlar. Yoshlar, xotin-qizlar, nogironligi bo'lgan shaxslar va uzoq muddat ishsiz bo'lgan fuqarolarning ehtiyojlarini hisobga olish.

7. Dasturlar samaradorligini ochiq baholash. Ajratilgan mablag'lar, yaratilgan ish o'rinlari, ish haqi, biznesning davomiyligi va kambag'allik darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni muntazam tahlil qilish.

Mazkur takliflar bandlik siyosatini miqdoriy ko'rsatkichlardan natijaga yo'naltirilgan boshqaruvga o'tkazishga xizmat qilishi mumkin. Ularning amaliy samaradorligini tasdiqlash uchun kelgusida hududiy ma'lumotlar va uzoq muddatli kuzatuvlar asosida qo'shimcha empirik tadqiqotlar o'tkazish talab etiladi.

Xulosa va takliflar (Выводы и предложения/Conclusion).

² Muallif ishlanmasi

Tadqiqot natijalari kambag'allikni qisqartirishda aholi bandligini ta'minlash muhim iqtisodiy va ijtimoiy vosita ekanini ko'rsatadi. Doimiy ish o'rinlari, munosib ish haqi, kasbiy malaka va tadbirkorlik imkoniyatlari uy xo'jaliklarining daromadlarini oshirish hamda iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonning ochiq statistik ma'lumotlari 2021–2025-yillarda milliy kambag'allik darajasi 17,0 foizdan 5,8 foizgacha pasayganini ko'rsatadi. Ushbu natijada ish haqi bilan bandlik va mehnat daromadlarining o'sishi muhim omillardan biri bo'lgan. Biroq mazkur statistik bog'liqlik bandlik siyosatining mustaqil sababiy ta'sirini to'liq isbotlamaydi.

Kambag'allikni qisqartirish bo'yicha uzoq muddatli natijalarga erishish uchun bandlik siyosati quyidagi tamoyillarga asoslanishi lozim: barqaror ish o'rinlarini yaratish, kasbiy ta'limni mehnat bozori talablariga moslashtirish, tadbirkorlikni kompleks qo'llab-quvvatlash, norasmiy

bandlikni kamaytirish va hududlarning iqtisodiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish.

Shuningdek, davlat dasturlarining samaradorligini baholashda ishga joylashtirilganlar soni bilan cheklanmasdan, ish joyida saqlanib qolish, real daromadlarning o'sishi, oilalarning iqtisodiy mustaqilligi va kambag'allikdan chiqishning barqarorligini ham hisobga olish zarur.

Umuman olganda, aholi bandligini ta'minlashning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish kambag'allikni qisqartirish, inson kapitalini rivojlantirish va inklyuziv iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashning muhim shartidir. Ushbu mexanizmlarni hududiy ehtiyojlar, mehnat bozori talablari va aholi guruhlarining xususiyatlariga mos ravishda amalga oshirish yanada barqaror ijtimoiy-iqtisodiy natijalarga erishish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar (Литературы/ References):

1. World Bank. (2026). Uzbekistan Poverty and Equity Assessment: Rising to Prosperity – Broadening Opportunities for All. Washington, DC: World Bank.
2. Mukhammedov, M. M., & Iskhakova, S. A. (2023). Employment as a critical factor in poverty reduction in Uzbekistan. Russian Journal of Labor Economics, 10(6), 951–965.
3. International Labour Organization (ILO). (2024). World Employment and Social Outlook: Trends 2024. Geneva: ILO.
4. OECD. (2024). Breaking the Vicious Circles of Informal Employment and Low-Paying Work. Paris: OECD Publishing.
5. World Bank. (2025). Poverty & Equity Brief: Uzbekistan. Washington, DC: World Bank.
6. Knight, D., Pimhidzai, O., & Uochi, I. (2024). Charting Uzbekistan's Path to Poverty Reduction: Insights from International Comparisons. World Bank.
7. United Nations in Uzbekistan. (2025). 2024 United Nations Country Results Report: Uzbekistan. Tashkent: United Nations.
8. International Labour Organization (ILO). (2025). World Employment and Social Outlook: Trends 2025. Geneva: ILO.
9. United Nations Statistics Division. (2025). Sustainable Development Goals Report 2025: Goal 8 – Decent Work and Economic Growth. New York: United Nations.